

Öğretmen Adaylarının Olası Siber Zorbalık Senaryolarına Dair Çözüm Önerilerinin İncelenmesi

Examination of Prospective Teachers' Solutions for Possible Cyberbullying Scenarios

Fulya TORUN¹ , Seda ÖZER ŞANAL² , Tülay DARGUT GÜLER³

Geliş Tarihi (Received): 13.01.2024

Kabul Tarihi (Accepted): 26.03..2025

Yayın Tarihi (Published): 15.06.2025

Öz: Okullarda siber zorbalığın önlenmesi ve etkilerinin en aza indirilmesi için öğretmenlerin bu konudaki bilgi ve farkındalıkları önemlidir. Bu doğrultuda öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının mevcut farkındalık düzeylerinin belirlenerek, kendilerinin ve öğrencilerinin karşılaşılabilecekleri olası tehlikelere yönelik tedbir alma yeterliklerinin geliştirilmesi adına desteklenmeleri gerekmektedir. Bu yönde gerçekleştirilen araştırmaların sunacağı katkılar dikkate değerdir. Mevcut araştırmada öğretmen adaylarının meslek hayatında karşılaşmaları olası siber zorbalık senaryolarına dair çözüm önerilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Durum çalışması niteliğindeki bu araştırmanın katılımcıları son sınıfta öğrenim görmekte olan 37 öğretmen adayından oluşmaktadır. Araştırma kapsamında örnek siber zorbalık senaryoları geliştirilmiş ve uzman görüşleri ile desteklenmiştir. Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme soruları ile veri toplanmıştır. Öğretmen adaylarının görüşlerinden elde edilen veriler tematik analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Çözüm önerilerinin “zorba”, “mağdur” ve “okul ve sınıf” temaları ve “teşhis ve müdahale”, “bilgilendirme ve farkındalık” ile “takip ve gözlem” alt temaları kapsamında toplandığı görülmektedir. Bu doğrultuda genel farkındalıklarının temel düzeyde yeterli olduğu belirlenmiştir. Sonuçlar alanyazın kapsamında tartışılmış ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Siber zorbalık, Öğretmen adayları, Nitel araştırma, Siber zorbalığı önleme, Tematik analiz

&

Abstract: Cyberbullying, which can be handled on a global scale, is a deliberate behavior that can negatively affect an individual's entire life. In order to prevent cyberbullying in every field, it is necessary to be aware and have a common understanding on this issue. In order to prevent cyberbullying in schools and minimize its effects, teachers' knowledge and awareness on this issue is important. In this study, it was aimed to examine the solution suggestions of prospective teachers regarding possible cyberbullying scenarios that they may encounter in their professional life. The participants of this research, which is a case study, consisted of 37 prospective teachers in their final year. Data were collected through semi-structured interview questions. The data obtained from the prospective teachers' opinions were analyzed by thematic analysis method. It was determined that the solution suggestions were under the themes of “bully”, “victim” and “school and classroom” and the issue was discussed within the scope of the literature.

Keywords: Cyberbullying, Prospective teachers, Qualitative research, Prevent cyberbullying, Thematic analysis

Atıf/Cite as: Torun, F., Özer Şanal, S. & Dargut Güler, T. (2025). Öğretmen adaylarının olası siber zorbalık senaryolarına dair çözüm önerilerinin incelenmesi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 911-929, [https://dx.doi.org/ 10.17240/aibuefd.2025..-1419389](https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2025..-1419389).

İntihal-Plagiarism/Etik-Ethic: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği, araştırma ve yayın etiğine uyulduğu teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and it has been confirmed that it is plagiarism-free and complies with research and publication ethics. <https://dergipark.org.tr/pub/aibuelt>

Copyright © Published by Bolu Abant İzzet Baysal University– Bolu

¹ Sorumlu Yazar: Dr. Fulya TORUN, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü, fulya.torun@adu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6942-888X

² Doç. Dr. Seda ÖZER ŞANAL, Fırat Üniversitesi, Yönetim Bilişim Sistemleri Bölümü, sdao2r@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6260-9212

³ Dr. Tülay DARGUT GÜLER, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü, tdargut@comu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1567-6647

1. GİRİŞ

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin (BİT) -özellikle mobil cihazların erişilebilir olması dolayısıyla- küresel çapta yaygın bir etkisi bulunmaktadır. Bu durum internet ve sosyal medya kullanımında dramatik artışa yol açmakta olup, gençlerin teknoloji ekosistemini de değiştirmektedir (Paat ve Markham 2021). Veriler ve göstergeler incelendiğinde ulusal boyutta benzer raporlar yer almaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK, 2022) verileri, 16-74 yaş arası bireyler arasında internet kullanım oranının 2021 yılında %82,6 iken, 2022 yılında %85,0 olduğunu göstermektedir. Bireylerin BİT etkileşimlerinin onların iletişimleri, davranışları, konuşmaları, ön yargıları, yaklaşımları ve tutumları üzerine olumlu ya da olumsuz etkileri söz konusudur. BİT'in kullanımı esnasında bireylere sağlayabileceği desteklerin farkına varılması gerektiği kadar (Staksrud ve Livingstone, 2009), oluşabilecek olumsuz yansımalar göz ardı edilmemelidir (Cosma vd., 2020; Staksrud ve Livingstone, 2009).

21. yüzyıl gereksinimleri doğrultusunda dijital ortamların doğru ve etkili kullanımına dair olarak dijital vatandaşlığın da önemli bir kapsama sahip olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda dijital ortamlarda gerçekleştirilen çeşitli zorbalık eylemleri engellenmeli ve önlem alınmalıdır (Karakuş ve Turan, 2022). Modern çağdaki iletişim süreçleri ne yazık ki zararlı davranışları teşvik edebilen ve yayabilen çevrimiçi teknolojiye dayanmaktadır. Bu ortamların sınırsız kullanımı, ne kadar avantajlı olursa olsun, savunmasızlığa, duygusal ve psikolojik sağlık tehditlerine neden olabilir. Özellikle okullarda yaşanan zorbalıkla ilgili araştırmaların neredeyse 50 yıl önce başladığını (Olweus, 1973) ve günümüzde tüm toplumu tehdit eden kapsamlı bir sorun haline geldiği görülebilmektedir. Kimi zaman hayatı sonlandıracak etkilere sahip olan siber zorbalık, teknoloji istismarının son yıllardaki en yaygın örneklerinden biri olarak sayılabilir. Siber zorbalık iki birey arasında başlasa da yayılan ve katlanarak büyüyen toplumsal bir sorundur (Slonje vd., 2013). Bunun yanı sıra toplum sağlığı kapsamında önemli bir sorun olarak da ele alınmaktadır (Fredrick vd., 2022).

Siber zorbalık ne yazık ki küçük yaş grubundan itibaren görülebilen riskli çevrim içi bir davranıştır. Dijitalleşme ile birlikte siber dünya hızla ve yaygın bir şekilde gelişmiş, her yaştan çocuğun dijital eğitim ortamlarına katılımı desteklenmiş ancak tüm öğrenciler siber zorbalığa karşı savunmasız bırakılmıştır (Livingstone vd., 2016). Geleneksel zorbalık belirli sınırlar içinde (zaman, mekân sınırı) gerçekleşirken, siber zorbalığın kapsamı çok geniştir. Siber zorbalık için farklı sınıflandırmalar kullanılsa da en yaygın olan, Willard (2006) tarafından belirlenen yedi siber zorbalık türüdür: alevlendirme, siber takip, taciz, aşağılama, dışlama ve maskeli balo. Dijital teknolojinin mağdura zarar vermek, taciz etmek, tehdit etmek ve gözünü korkutmak gibi amaçlarla kullanılması siber zorbalık olarak tanımlanmaktadır (Paat ve Markham 2021). Amaç başkalarını rahatsız etmektir ve bu amaçla saldırgan davranışlar sergilenmektedir (Chun vd., 2020). Siber zorbalık ayrıca özel bilgileri yayma, dışlama, iftira atma ve taklit etme gibi farklı davranışları da içermektedir (Willard, 2007). Zorbalık genel olarak, bazı öğrencilerin kendilerini kolayca savunamayan akranlarına dair uzun süreli, sık ve kasıtlı saldırgan davranışları olarak tanımlanmaktadır (Smith vd., 2002). Siber zorbalık, geleneksel zorbalıkla karşılaştırıldığında, teknolojinin gücü ve etkisi mağdur için kimi zaman daha yıkıcı hâle gelmektedir (Carvalho vd., 2020). Aile ve arkadaş ortamının yanı sıra siber zorbalık mağdurunun eğitim hayatı ve duygusal durumu da olumsuz etkilenmektedir (Hellfeldt vd., 2019). Siber zorbalık aşırıya kaçtığında siber mağdurun kendine zarar vermesi bile mümkün olmaktadır (Bauman vd., 2013). Bazı metaanaliz çalışmalarında siber zorbalığın, ilerleyen yaşlarda, ağır depresyon (Ttofi vd., 2011), uyuşturucu kullanımı (Ttofi vd., 2016) ve farklı suçlar işleme (Ttofi vd., 2011) gibi ciddi etkilerinin ortaya çıktığı belirtilmiştir. Siber zorbalık aynı zamanda bireylerin gelecekteki psikolojik ve duygusal durumlarını olumsuz etkileyecek kalıcı bir bilgi kaydı oluşturmaktadır (Eden vd., 2013). Siber zorbalık, dijital ortamda mağdurlara kasıtlı olarak saldırgan davranışlarda bulunulması anlamına gelirken (Ybarra ve Mitchell, 2004), Smith ve diğerleri (2008) siber zorbalığın tekrarlayıcı ve düşmanca olduğuna dikkat çekmiştir. Siber zorbalık, gençlik kültüründe önemli bir değişimi temsil etmekte, sosyal-kültürel çevrenin siber uzaya kaydığını ve dönüşümsel bir gençlik kültürünün ortaya çıktığını göstermektedir (Spears vd., 2009). Siber zorbalık, farklı sosyal bağlamların birbiriyle etkileşime girdiği ve birbirini etkilediği sosyoekolojik bir perspektiften incelenmelidir (Swearer ve Hymel, 2015).

Siber zorbalığın nedenleri olarak bazı çevresel faktörler, kişisel faktörler ve kişilik özellikleri öne sürülmektedir (Tzani-Pepelasi vd., 2018). Zorbalık davranışının genellikle ikili ilişkiler sonucunda ortaya çıktığı savunulsa da (Mesch, 2009) birçok farklı örnekle de karşılaşılmaktadır. Akademik alanda düşük başarıyı gizleme, teknolojik araçları iyi düzeyde kullanma ile siber zorbalığın ilişkili olabileceği belirtilmiştir. Düşük öz güven ve sosyal beceri eksikliği (Brewer ve Kerslake, 2015), akranlarından fiziksel olarak farklı olma, yaşça küçük olma, içe dönük ya da utangaç olma (Yaman, 2011) gibi özellikler de mağduriyet nedenleri arasında yer almaktadır. Ayrıca, güvensiz ebeveyn-çocuk ilişkisi de mağdur olma riskini artırmaktadır (Murphy vd., 2017). Sanal ortamda kimliğin açığa çıkmayacağı yanılgısı ile zorba ve mağdur sayısı sürekli artmaktadır. Willard (2007) bazı zararlı sosyal normların siber zorbalığın sıklığını ve şiddetini beslediğini belirtmiş ve "çevrimiçi olan çevrimiçi kalır" normunun zorbalar arasında çok yaygın olduğunu ifade etmektedir (Styron vd., 2016). Ne yazık ki, küresel radikalleşme ve artan kutuplaşma ile, siber uzayda nefret söylemi özellikle gençler arasında bir fenomen haline gelmektedir (Machackova vd., 2020). Bu tehlikenin önüne geçebilmek için politika yapımcıların dijital suçlar konusunda daha ağır yaptırımlara sahip olması en temel girişimlerden biri olmalıdır.

Siber zorbalıkla mücadele için alanyazında birçok farklı baş etme yöntemi önerilse de özellikle okul çağındaki çocuk ve gençlerin korunması için okul temelli programların oluşturulması (Ttofi ve Farrington, 2011) ve bu kapsama dâhil edilecek eğitimlerin gerçekleştirilmesi önemlidir (Fredrick vd., 2022; Rajbhandari ve Rana, 2023). Zorbalık ya da siber zorbalıkla ilgili tüm boyutlarda okullar çok önemli bir noktada yer almaktadır (Li, 2007). Sarışık ve diğerleri (2022) yaptıkları çalışma kapsamında öğrencilerin okul idaresi ve rehberlik servislerinden yeterli desteği alamadıkları için siber zorbalığa maruz kaldıklarını ifade ettikleri görülmüştür. Okul temelli programlar kapsamında öncelikle öğretmenlerin farkındalık kazanması ve iyi birer gözlemci olması gerekmektedir. Okulların, öğrencilerin teknolojiye artan ilgilerine dair farkındalık kazanıp ve olası kontrolsüz kullanımlarına dair müdahale eylem planları geliştirmeleri önemlidir. Çocukları ve gençleri korumak için hedef ve politikaların belirlenmesinde tüm paydaşların görüş ve deneyimlerinin alınması da gereklidir. Bu doğrultuda paydaşların eşgüdümlü çalışmaları önemlidir (Çelik vd., 2023). Bu süreçlerde ailelerin de kritik bir role sahip oldukları bilinmelidir. Çocukların ailelerini bilgilendirmek, çocuklara örnek olmak ve çocukları fark edip yönlendirmek için ilk adımlardan biridir. Çocuklarla ilgili doğru kararlar verebilmek için ailelerle birlikte çalışmak gerekir (Sabella vd., 2013). Ailelerle iletişim tüm temalarda önemli bir çözüm adımıdır. Ebeveynlik stratejileri (aile farkındalığı, müdahale, iş birliği) siber zorbalığı önleyebilecek kritik bileşenlerdir (Elsaesser vd., 2017; Huang vd., 2019). Sağlıklı ebeveyn-çocuk iletişimi ile siber zorbalık önlenabilir veya etkileri azaltılabilir (Buelga vd., 2017; Doty vd., 2018; Offrey ve Rinaldi, 2017). Çocuklarıyla şeffaf bir iletişim modeli oluşturan ebeveynler, siber zorbalığı başlamadan önleyebilir. Çocuğun teknoloji kullanımını izlemek, kontrol etmek ve modellemek de evde siber zorbalığa karşı stratejilerdir (Wisniewski vd., 2015).

Öğretmenlerin dijital ortamda etik ilkeler ve sorumlu sosyal etkileşimler konusunda öğrencileri bilinçlendirmesi Ulusal Eğitim Teknolojisi Standartları tarafından da vurgulanmıştır (ISTE, 2008, s.2). Öğrencilerin zorba ya da mağdur olduklarının farkına varmaları ve bu dijital suça karşı ne yapmaları gerektiğini bilmeleri hızlı bir çözüme ulaşmak için kritik önem taşır. Bu noktada öğretmenler, öğrenme ortamlarını kontrol etme, güvenilir ve etik sınırlar ile süreci yönetme konusunda başarılı bir rol üstlenebilirler. İnternetin çevrimiçi risklerine karşı öğretmenler internet kullanım süreçlerinde çocukları e-güvenlik konusunda bilgilendirmelidir (Popovic-Citic vd., 2011). Ancak okullarda siber zorbalığın önlenmesine ilişkin politikadaki boşluk nedeniyle öğretmenlerin bu konuda nasıl adım atacakları konusunda kararsız oldukları da belirtilmektedir (Shariff, 2005). Bu kapsamda öğretmenlerin mevcut siber zorbalık durumlarına dair görüşleri dikkate alınmalıdır (Fredrick vd., 2022). Mason (2008) da öğretmenlerin dijital ortamdaki zorbalığın boyutları hakkında tam bilgiye sahip olmadıklarını ortaya koymuştur. Bu durumda mağdur öğrencinin yaşadığı zorbalığı anlatmasının önemi ortaya çıkmaktadır. Zorbalık ve siber zorbalık konusunda öğrencileri bilinçli ve etik davranmaya yönlendirmek adına topluma yansıtacak olumlu etkileri kayda değerdir. Öğretmenlerin siber zorbalıkla ilgili bakış açılarını, bilgi ve

farkındalıklarını belirlemek hem önleme girişimleri için hem de gelecekteki araştırmalara ışık tutması açısından önemlidir (Volk vd., 2017). Öğretmenler çevrimiçi ya da çevrimdışı zorbalığa müdahale etmediğinde, zorbaların zımnî onay aldıklarını algılamaları mümkündür (Wachs vd., 2019) ve zorbalığa tanık olanların desteğinin azaldığı belirtilmektedir (Yoon ve Barton, 2008). Ancak siber zorbalığın önlenmesine dair sunulan destek çabalarının sürecin sağlıklı işlemesine katkı sunduğu göz ardı edilmemelidir (Nagar ve Talwar, 2023).

1.1. Araştırmanın amacı

Araştırmanın amacı, son sınıfta öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının meslek hayatlarında karşılaşmaları olası siber zorbalık durumlarına dair sundukları çözüm önerilerinin incelenmesidir. Bu kapsamda öğretmen adaylarına sunulan çeşitli örnek senaryolar üzerinden analizlerin gerçekleştirilmesine odaklanılmıştır.

1.2. Araştırmanın önemi

Siber zorbalık tüm yaş grubundaki bireyleri etki alanına almaktadır. Bireyler kimi zaman maruz kaldıkları siber zorbalık eylemlerinin farkında olamadıkları gibi, çoğu zaman da siber zorbalık mağduriyeti yaşadıklarında ne tür bir eylem almaları gerektiğine yönelik farkındalık sahibi olamamaktadırlar. Rajbhandari ve Rana (2023) öğretmenlerin de potansiyel birer siber zorbalık mağduru olduğunu belirterek farkındalıklarının gelişmesinin önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Siber zorbalık söz konusu olduğunda tüm bu süreçlerde şüphesiz en savunmasız olanlar çocuklardır. Bu nedenle çocuklara hem farkındalık kazandırılması hem de siber zorbalığı önleyici süreçlerin yönetilmesi oldukça önemlidir. Bu süreci etkili biçimde yönetmede en büyük rol öğretmenlere düşmektedir (Eden vd., 2013; Huang ve Chou, 2013). Öğretmenler gerek farkındalığın geliştirilmesinde gerekse karşılaşılan bu durumları yönetmekte başat rol üstlenmektedirler (Bran, 2017; Flores vd., 2022; Guarini vd., 2019). Her ne kadar öğretmenler siber zorbalığın önemli bir sorun olduğunun farkında olsalar da yeterli bilgi ve süreci yönetme yeterliğine sahip olmadıklarını ifade etmektedirler (Cassidy vd., 2012; Maculay vd., 2018; Pereira vd., 2022; Thompson, 2021). Bu nedenle öncelikli olarak öğretmenlerin siber zorbalık düzeylerine yönelik mevcut farkındalıklarının belirlenmesi ve geliştirilmesine dair çalışmalar gerçekleştirilmesi önemlidir (Fredrick vd., 2022; Green vd., 2017; Maculay vd., 2018). Öğretmenlerin ilgili yeterliklerinin hizmet içi eğitimlerle güçlendirilmesi halinde siber zorbalık farkındalıkları ve müdahale yetenekleri artacaktır (Elledge vd., 2013; Guarini vd., 2019; Pereira vd., 2022). Bu sayede hem kendilerinin hem öğrencilerinin zorbalığa maruz kalmaları halinde ortaya çıkacak olası sorunların önüne geçilmesine katkı sağlayacaktır (Brailovskaia vd., 2023; Kopecky ve Sztokowski, 2017). Bu bağlamda öğretmenlerin çeşitli okul politikaları ve stratejilerinin geliştirilmesinde etkin rol üstlenmelerinin de önü açılacaktır (Cassidy vd., 2012; Eden vd., 2013; Maculay vd., 2018).

Bunların yanı sıra benzer hizmet içi eğitim alan öğretmenlerin ilgili yetkinliklerinin gelişmesinin onlarda özgüven artışı sağladığı (Albert, 2011) ve süreç yönetiminde destek sunduğu görülmektedir (Nagar ve Talwar, 2023). Daha erken tedbirlerin alınması için öğretmenlerin meslek hayatlarına başlamadan önceki mevcut farkındalık düzeylerinin belirlenmesi ve buna dair çalışmaların gerçekleştirilmesi süreci daha etkili hale getirecektir. Alanyazın incelendiğinde öğretmen adayları ile gerçekleştirilen siber zorbalığa dair çalışmalarda çoğunlukla iyi düzeyde farkındalıklarının olduğu belirlenmiş olsa da önemli bir kısmının da daha yeterli ve yetkin olabilmeleri adına eğitime ihtiyaç duydukları belirtilmiştir (Aydın ve Arslan, 2021; Eden vd., 2013; Maculay vd., 2018; Styron vd., 2016; Yot-Domínguez vd., 2019). Bunun yanı sıra bazı çalışmalarda öğretmen adaylarının mevcut durumda kendilerini yeterli görmediklerine dair bulguların da yer aldığı görülmektedir. Öğretmen adaylarının zorbalık konusunda kaygılı bir tutuma sahip olmaları ve müdahale sürecinde kendilerine güvenmemeleri dikkate alınması gereken bir bulgudur (Li, 2009; Ryan ve Kariuki, 2011). Öğretmen adaylarının siber zorbalığı tespit etmek, yönetmek ve önlemek için beceri ve stratejilere ihtiyaçları vardır (Ryan ve Kariuki, 2011). Bu doğrultuda öğretmen adaylarının mevcut farkındalıkların ortaya konulması ve geliştirilecek olan eğitimlerin bu odakta planlanması önem arz etmektedir. Gerçekleştirilen çalışmalara genel itibarı ile bakıldığında nicel yöntemlerin ve öz beyanların

esas alındığı görülmüştür (Aydın ve Arslan, 2021; Eden vd., 2013; Kopecky ve Szotkowski, 2017; Levent ve Taçgın, 2017; Yot-Domínguez vd., 2019). Benzer odakta bir çalışma gerçekleştirmiş olan Aydın ve Arslan'ın (2021) ilgili durumda öğretmen adaylarının farkındalıklarının ortaya konulmasının önemli olduğunu vurgulamalarından hareketle, mevcut çalışmanın kurgusu bu temelde yapılandırılmıştır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın modeli

Bu çalışmada, öğretmen adaylarının meslek hayatlarında karşılaşmaları olası siber zorbalık senaryolarına dair ürettikleri çözümlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla nitel bir çalışma yürütülmüştür. Bu doğrultuda mevcut durumu ortaya koymak için durum çalışması seçilmiştir. Bu yöntem, "nasıl" ve "neden" sorularına cevap arayarak, kontrol edilemeyen bir durumun ortaya çıkarılmasını sağlar. Bu sayede durumun bütününe ortaya çıkarmak mümkündür (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

2.2. Araştırmanın çalışma grubu

Çalışmaya son sınıf öğrencisi olan toplam 37 öğretmen adayı katılmıştır. Öğrencilerin araştırmacılara yakınlığı nedeniyle uygun örneklem seçilmiştir. Bu örnekleme yöntemi sayesinde, araştırmacılara uzak olan ve uygulamanın yürütülmesini zorlaştırabilecek yöntemlerin aksine verilerin toplanmasını kolaylaştırmıştır. Ancak bu yöntemin kullanılmasına bağlı olarak ortaya çıkabilecek güvenilirlik sorunları nedeniyle katılımcı sayısı yüksek tutularak durum daha net ortaya konulabilir (Patton, 2014; Yıldırım ve Şimşek, 2008).

2.3. Veri toplama araçları ve süreci

Öğretmen adaylarına siber zorbalığa maruz kalan bir ortaokul öğrencisi ile ilgili senaryolar sunulmuş ve öğretmen adaylarından bu duruma dair çözüm önerileri getirmeleri istenmiştir. Veriler yarı yapılandırılmış bir görüşme formu ile toplanmıştır. Öğretmen adaylarına sunulan senaryolar meslek hayatlarında karşılaşılabilecekleri siber zorbalık durumlardan oluşturulmuştur. Bu senaryolar iki alan uzmanı tarafından incelenmiştir. Uzmanlar BÖTE bölümünden öğretim elemanlarıdır. Uzmanlar senaryonun kavramsal olarak siber zorbalığa uygunluğu, siber zorbalık kapsamında ilgili bireylerin senaryodaki davranışları ve senaryonun öğretmenin karşılaşılabileceği bir durumu yansıtmaması konusunda görüş bildirmişlerdir. Senaryoların analizi her bir madde için 1'den 5'e kadar "hiç uygun değil"den "tamamen uygun"a doğru ilerlemiş, ayrıca "öneri" başlığı altında uzmanlar her bir senaryo için gerektiğinde görüş bildirmişlerdir. Uzmanların tüm düzenlemeleri araştırmacılar tarafından gözden geçirilmiş ve senaryolara son hali verilmiştir. Çalışmada yer alan örnek bir senaryo aşağıda yer almaktadır:

"İlkokul 6. sınıf öğrenciniz Eda ile bazı sınıf arkadaşları arasında çeşitli sorunlar olduğunu fark ettiniz. Başka bir öğrenciyi arayarak sorunun ne olduğunu sordunuz ve Eda'nın diğer arkadaşları tarafından siber zorbalığa uğradığını ve çeşitli sosyal medya hesapları üzerinden küçük düşürülmeye çalışıldığını öğrendiniz. Siber zorbalık yapan öğrenciler ve siber mağdur olan Eda için bu sorunu yapıcı bir şekilde çözmek istiyorsunuz. Nasıl bir yol izlersiniz?"

2.4. Verilerin analizi

Tüm öğretmen adayları kendilerine verilen senaryolara dair çözüm önerileri geliştirmiştir. Katılımcılardan elde edilen veriler Braun ve Clarke (2006) tarafından önerilen tematik analiz ile analiz edilmiştir. Tematik analiz, verileri ayrıntılı olarak göstermesi ve sistematik bir inceleme sağlaması nedeniyle tercih edilmiştir (Alhojailan, 2012; Boyatzis, 1998). Analizler gerçekleştirilirken güvenilirliğin kontrol edilmesi adına iki araştırmacının kod uyum yüzdeleri hesaplanmıştır (Miles ve Huberman, 1994). Bu kapsamda uyumun %82 oranında olduğu görülmüştür. İlk temalar araştırmacılar tarafından birlikte oluşturulduktan sonra alt temalar ve kodlar düzenlenmiş ve yazarlar tarafından kontrol edildikten sonra son halini almıştır.

2.5. Araştırmanın etik izni

Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması gerektiği belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik kurul izin bilgileri

Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı: Fırat Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu

Etik değerlendirme kararının tarihi: 17.08.2023

Etik değerlendirme belgesi sayı numarası: 2023/15

3. BULGULAR

37 öğretmen adayının siber zorbalık senaryosuna ilişkin çözüm önerilerinin ön analizi sonucunda toplam 172 görüş kodlanarak çözümlenmiştir. Öğretmen adayları ile yapılan görüşmelerde üç tema tespit edilmiştir: (1) zorba, (2) mağdur, (3) okul ve sınıf. Bu kodlamaların benzerlik ve farklılıkları incelenerek temalar, alt temalar ve kodlar oluşturulmuştur (Tablo 1).

Tablo 1’de öğretmen adaylarının siber zorbalık senaryosuna ilişkin çözüm önerileri için elde edilen tema, alt tema, kod ve frekanslar sunulmuştur. Öğretmen adaylarının siber zorbalık sorununa dair ürettikleri çözüm önerileri zorba, mağdur ve okul ve sınıf temaları altında toplanmıştır. Katılımcılar arasında ortak olan çözüm önerileri tespit, müdahale ve destek teması altında toplanırken, takip ve gözlem teması altında çözüm önerileri nadiren dile getirilmiştir.

“Zorba” temasına genel olarak bakıldığında sırayla “teşhis ve müdahale”, “bilgilendirme ve farkındalık”, “empati, özür, telafi” ve “takip ve gözlem” alt temalarının olduğu görülmektedir. “Teşhis ve müdahale” ile ‘bilgilendirme ve farkındalık’ alt temaları kapsamında öğretmen adaylarının en çok zorbalığın bir suç olduğundan bahsettikleri ve cezaları hakkında bilgilendirme yaptıkları ve uyarılarda bulundukları görülmektedir. Bunların yanı sıra “zorba” teması altında yer alan “empati, özür, telafi” alt temasında öğretmen adaylarının empati kurma ve özür dilemeye dair önerilerde bulunmuş olmaları dikkat çekmektedir. Alt temalara ve kodlara genel olarak bakıldığında siber zorbalar için önleyici ve telafi edici önerilerin sunulduğu görülmektedir.

“Mağdur” teması incelendiğinde “bilgilendirme ve farkındalık”, “teşhis, müdahale ve destek”, “iletişim” ile “takip ve gözlem” alt temalarının olduğu belirlenmiştir. Bu tema altında “bilgilendirme ve farkındalık” alt teması kapsamında öğretmen adaylarının örnek olay kapsamında çocukların ailelerinin durum hakkında bilgilendirilmesi önerileri dikkat çekmektedir. “Teşhis, müdahale ve destek” alt teması altında ise rehberlik servisinden destek alınmasının önerildiği görülmektedir. Alt temalara ve kodlara genel olarak bakıldığında siber zorbalık mağdurları için özellikle destek ve önlem almaya dair önerilerin sunulduğu görülmektedir.

Tablo 1.

Siber zorbalığı çözmeye dair çözüm önerilerinin temaları ve kodları

Temalar	Alt temalar	Kodlar	f
Zorba	Teşhis ve Müdahale	Zorbalığın bir suç olduğu ve cezaları hakkında	27
		bilgilendirme/uyarma	8
		Zorbalığın nedenlerini anlamak	2
		Rehberlik servisinden destek almak	1
		Cezalandırma	1
	Bilgilendirme ve farkındalık	Zorbalığın bir suç olduğu ve cezaları hakkında	26
		bilgilendirme/uyarma	3
		Ailenin durum hakkında bilgilendirilmesi	3
	Empati, özür, telafi	Empati kurmak için	8
		Özür Dilemek	5
Mağdur	Takip ve gözlem	İyi/olumlu davranışların öğretilmesi	1
		Takip	2
	Bilgilendirme ve farkındalık	Ailenin durum hakkında bilgilendirilmesi	14
		Güvenli internet kullanımı hakkında bilgi	6
		Destek alınabilecek kişiler hakkında bilgi	4
		Yasal haklar hakkında bilgi	3
	Teşhis, müdahale ve destek	Rehberlik servisinden destek	11
		Sosyal medya kısıtlamaları	6
		Öğretmen desteği	3
	İletişim	Akranlarla etkileşimi destekleyecek etkinlikler	1
		Zorba ile olumlu etkileşim	1
		Aile ile iletişimin kurulması/arttırılması	1
	Takip ve gözlem	Takip ve gözlem	1
		Öğrenci ile görüşme	2
Okul ve sınıf	Bilgilendirme ve farkındalık	Öğrencileri bilgilendirmek için bir siber zorbalık semineri	20
		düzenlenmesi	
		Ebeveynleri bilgilendirmek için bir siber zorbalık semineri	6
		düzenlenmesi	
		Ebeveynleri bilgilendirmek için çocuk profili ve güvenli internet kullanımı semineri düzenlenmesi	2
	Etkinlikler	İnternet kullanımının ebeveynler tarafından kontrol edilmesi	2
		Öğrencilerin etik/bilişim etiği konusunda bilgilendirilmesi	2
		Öğrenci etkileşimini desteklemek için etkinlikler planlama	2
Toplam	Takip ve gözlem	Rehberlik servisinden destek	1
		Sınıfta sürekli gözlem	1

“Okul ve sınıf” teması incelendiğinde “bilgilendirme ve farkındalık”, “etkinlikler” ile “takip ve gözlem” alt temalarının olduğu görülmektedir. “Bilgilendirme ve farkındalık” alt temasında öğretmen adaylarının

özellikle öğrencilerin siber zorbalık hakkında bilgilendirilmeleri için seminerlerin düzenlenmesi gerekliliğine dair öneriler sundukları belirlenmiştir. Bu tema altında toplanan alt temalar ve kodlar incelendiğinde çoğunlukla siber zorbalığın önlenmesi için farkındalık eğitimlerinin ve destek süreçlerinin yapılandırılmasına dair önerilerin sunulduğu görülmektedir. "Zorba" teması (1), Teşhis/müdahale, (2) bilgilendirme ve farkındalık, (3) empati, özür, telafi, (4) takip ve gözlem alt temalarından oluşmaktadır.

"... 'Arkadaşlar, aynı durumda siz olsaydınız ne hissederdiniz' diye sorardım." (O1, Empati, özür, telafi)

"... Sınıftaki tüm öğrencilerin velileriyle bir toplantı düzenleyerek internette çocuk profilinin nasıl oluşturulacağını ve siber zorbalık gibi suçların cezalarını ve yaptırımlarını anlatıyorum. Ardından Bilişim Teknolojileri ve Yazılım dersinde bilişim suçları ve yaptırımları hakkında sınıfa sunum yapıyorum. Sunumun sonunda çocuklara bu davranışlarından dolayı ne tür cezalarla karşılaşacaklarını anlatır ve örnekler gösteririm." (O30, Bilgilendirme ve farkındalık)"

Eda'nın siber zorbalık yapan arkadaşları uyarılmalı, bunun bir suç olduğu konusunda eğitilmeli ve rehberlik servisine gönderilmeli." (O4, Tanı, müdahale ve destek)

"Mağdur" teması (1) teşhis, müdahale ve destek, (2) iletişim ve (3) takip ve gözlem alt temalarından oluşmaktadır.

"...Eda öğretmenleri tarafından diğer arkadaşlarıyla kaynaştırılmaya çalışılmalı. Eda yalnız olmadığını bilmeli." (O4, İletişim)

"...Öncelikle Eda'ya bu zorbalıkla nasıl başa çıkacağını anlatacağım. Sosyal medyadan yapılacak şikâyetlerle bu zorbalıkların ortadan kaldırılabilceği bilincini veririm." (O19, Bilgilendirme ve farkındalık)

"...Dersten sonra Eda'yı ve siber zorbalık yapan arkadaşlarını takip ediyorum ve etik olmayan davranışlar sergilemeye devam edip etmediklerini gözlemliyorum." (O14, Takip ve gözlem)

"...Ben olsam Eda'yı arar ve olayın ayrıntılarını öğrenirdim. Sizi rehberlik servisine yönlendirirdim. Benim çözemediğim bir sorun varsa rehberlik öğretmenine hallettirirdim." (O22, Tanı, müdahale ve destek)

"Okul ve sınıf" teması (1) bilgilendirme ve farkındalık faaliyetleri, (2) etkinlikler ve (3) takip ve gözlem alt temalarından oluşmaktadır.

"...Tüm okul velilerine internet sağlayıcılarından çocuğun profilini aktif hale getirmeleri gerektiğini bildiriyorum. Böylece sosyal medya hesaplarına girmelerini engelleyerek çocuklar için uygun olmadığını belirtiyorum." (O17, Bilgilendirme ve farkındalık)

"... Okulda zorbalıkla ilgili etkinlikler, oyunlar ve görevler düzenlenmeli ve tüm öğrencilerin katılımı sağlanmalıdır." (O3, Etkinlikler)

"... Sınıf içinde tüm öğrencilerin davranışları sürekli gözlemlenmeli, farklı davranışlar sergileyen öğrenciler takip edilmelidir." (O32, Takip ve gözlem)

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

4.1. Tartışma

Gerçekleştirilen bu çalışma kapsamında öğretmen adaylarının siber zorbalık senaryolarına dair çözüm önerilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. 37 öğretmen adayının siber zorbalık senaryosuna ilişkin elde edilen çözüm önerilerinin ön analizi sonucunda katılımcı grupta yer alan öğretmen adaylarının siber zorbalığa dair farkındalıklarının iyi düzeyde olduğu ve bu bulgunun alanyazındaki birçok çalışma ile örtüştüğü görülmektedir (Aydın ve Arslan, 2021; Eden vd., 2013; Maculay vd., 2018; Styron vd., 2016; Yot-Domínguez vd., 2019). Öğretmen adaylarının farkındalık düzeylerinin derinlemesine incelenmesi için gerçekleştirilen bu nitel odaktaki çalışmada, katılımcılara sunulan örnek olaylara getirdikleri çözüm önerileri kapsamında elde edilen veriler analiz edildiğinde toplam 172 kod belirlenmiştir. Bu kodlamaların benzerlik ve farklılıkları incelenerek temalar, alt temalar ve kodlar oluşturulmuştur. Bu doğrultuda üç ana

temanın olduğu görülmüştür. Bunlar zorba, mağdur ve okul ve sınıftır. "Zorba" teması (1) teşhis ve müdahale, (2) bilgilendirme ve farkındalık, (3) empati, özür, telafi, (4) takip ve gözlem alt temalarından oluşmaktadır. "Mağdur" teması (1) Teşhis, müdahale ve destek, (2) İletişim ve (3) Takip ve gözlem alt temalarından oluşmaktadır. "Okul ve sınıf" teması (1) bilgilendirme ve farkındalık, (2) etkinlikler ve (3) takip ve gözlem alt temalarından oluşmaktadır.

Alt temalar incelendiğinde çeşitli ortaklıkların olduğu görülmektedir. Bunlar: "teşhis ve müdahale", "bilgilendirme ve farkındalık", "takip ve gözlem" olarak yer almaktadır. Tüm temalarda yer alan "teşhis ve müdahale" siber zorbalık kavramında alanyazın bağlamında da önemli bir yere sahiptir. İyi yapılandırılacak eğitimlerin bu doğrultuda etkili müdahaleleri desteklediği, zorbalık yapanların ve mağdurların sayılarının azaltılmasında etkili oldukları görülmektedir (Gaffney vd., 2019; Tanrikulu, 2017). Bunların yanı sıra gerçekleştirilecek olan eğitimlerin "empati, özür, telafi" ve "iletişim" alt temalarını da destekleyerek iletişim ve sosyal becerilerin geliştirilmesi, dijital vatandaşlığın desteklenmesi gibi bağlamlarda gençler ve aileler için etkili görülmektedir (Hutson vd., 2017; Tanrikulu, 2017). Bu kapsamda ailelerin ve okulların dâhil olduğu eğitim süreçlerinin siber zorbalığı önleme ve müdahale etme bağlamında önemli bir rolünün olduğu ifade edilmektedir (Cioppa vd., 2015; Tozzo, 2022). Öğretmen adaylarının tüm ana temalarda vurgulamış oldukları "takip ve gözlem" de yine alanyazında siber zorbalığın önlenmesinde önemli bir diğer bileşen olarak yer almaktadır. Bu kapsamda siber zorbalık farkındalığına dair olarak eğitimlerin gerçekleştirilmesi gerekliliğinin (Aboujaoude vd., 2015; Kowalski vd., 2014; Watts vd., 2017), aile gözetim ve müdahalelerinin (Baldry vd., 2019; Elsaesser vd., 2017; Helfrich vd., 2020), psikolojik destek ve müdahalelerinin (Aboujaoude vd., 2015; Helfrich vd., 2020) vurgulandığı görülmektedir. "Bilgilendirme ve farkındalık" alt temasının ise özellikle vurgulandığı ve her bir bileşenle doğrudan ilişkilendirildiği görülmektedir. Alanyazın incelendiğinde siber zorbalığa dair olarak bilgilendirme ve farkındalık eğitimlerinin oldukça önemli bir rolünün olduğunun da vurgulandığı görülmektedir (Leung vd., 2019; Salem vd., 2023). Bu süreçte okul ve aile katılımının önemi bir kez daha vurgulanmıştır (Garaigordobil ve Martínez-Valderrey, 2018; Macaulay vd., 2018; Tozzo vd., 2022). Kısaca toparlanacak olursa öğretmen adayları siber zorbalık unsurunu meslek hayatlarında daha koordine biçimde yönetebilmek için bilgilendirme ve farkındalık eğitimlerinin gerçekleştirilmesi, teşhis ve müdahalenin yapılması, takip ve gözlem süreçlerinin doğru yönetilmesi gerekliliğini savunmuşlardır. Bu doğrultuda zorba ve mağdurların dikkate alınması; okul ve sınıf ortamlarının göz ardı edilmemesi gerekliliğini vurgulamışlardır.

Öğretmen adayları ile gerçekleştirilen bu çalışma, ilettikleri görüşlerin alanyazını da destekler nitelikte olması ve meslek hayatlarına ışık tutması açısından oldukça önemlidir. Öyle ki, sınıf içinde zorbalığa müdahale noktasında hem mağdur hem de zorba öğrenci ile sorunun üstesinden gelen öğretmenler (Eden vd., 2013; Huang ve Chou, 2013); siber zorbalıkla mücadelede de süreci sağlıklı yönetmede öncü role sahiptirler (Eden vd., 2013; Huang ve Chou, 2013). Bu nedenle öğretmenlerin siber zorbalıkla mücadele edebilme noktasında yeterli farkındalığa sahip olmaları ve bu yönde adımların atılması önemlidir (Fredrick vd., 2022; Green vd., 2017; Maculay vd., 2018). Çeşitli hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerle desteklenmenin sağladığı olumlu katkılar sayesinde (Huang ve Chau, 2013; Nagar ve Talwar, 2023) öğretmenlerin bu süreçleri yönetmeye dair güvenlerinin de geliştiği görülmektedir (Albert, 2011). Bu nedenle mevcut durumda öğretmenlerin ve geleceğin öğretmenleri olarak öğretmen adaylarının farkındalık düzeylerinin belirlenmesi önemli olup, yapılan çalışmalardan elde edilen bulgular sayesinde hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerinin yapılandırılmasına katkı sunulmuş olunacaktır.

Alanyazın incelendiğinde öğretmen adaylarının siber zorbalığa dair farkındalıklarının iyi yönde olduğunu (Aydın ve Arslan, 2021; Eden vd., 2013; Maculay vd., 2018; Styron vd., 2016; Yot-Domínguez vd., 2019) belirten çalışmaların olmasının yanı sıra; bu konuda kendilerini yetersiz gören ve kendilerine yeterince güvenmeyen öğretmen adaylarının olduğunu gösteren çalışmalar da yer almaktadır (Li, 2009; Ryan ve

Kariuki, 2011). Alanyazında net bir görüşün olmaması bu sürecin daha derinlemesine incelenmesi için nitel odaklı bir çalışma kurgulanmasının gerekliliğini ortaya koymuştur (Aydın ve Arslan, 2021).

Öğretmenlerin karşılaşacakları siber zorbalığa karşı koyabilmeleri için okul politikaları ve uygulamalarıyla desteklenmeleri gerekmektedir. Ayrıca bu politikaların geliştirilmesine öğretmenlerin de dâhil edilmesi, okul ortamında zorbalık davranışlarını azaltabilecek bir aidiyet duygusu yaratmaya yardımcı olabilecekleri dolayısıyla (Huang ve Chou, 2013) faydalı olacaktır. Okullar aynı zamanda siber zorbalığın ne olduğu, nasıl zarar vereceği ve nasıl mücadele edileceği konusunda hem topluma hem de öğrencilere karşı yetkili ve sorumlu olan toplum liderliği rolüne de sahiptir (Kim vd., 2020). Okullardan ve rehberlik servislerinden yeterli desteği alamayan öğrencilerin siber zorbalığa daha çok maruz kaldıkları düşünüldüğünde (Sarışık vd., 2022) önemli bir yapılanmaya ihtiyaç duyulduğu ortadadır. Bunun yanı sıra okul dışı sürecin yönetiminde çocuklar için sanal ortamlarda güvenliği sağlama yükümlülüğünün büyük oranda aileye ait olması (Bran, 2017) nedeniyle aileler, okul yöneticileri, öğrenciler ve dahi sosyal hizmet uzmanları birer paydaş olarak birlikte hareket ederek farkındalık eğitimi süreçlerinin yapılandırılmasında iş birliği yapmalıdırlar (Kyriacou ve Zuin, 2016). Bu doğrultuda gelecek çalışmalarda verilerin ilgili paydaşların tartışabileceği bir ortamda toplanması da farklı sonuçlara ulaşılmasına yardımcı olabilir. Sürecin tüm paydaşlarının politika ve politika yapıcılara ilişkin görüşleri de önemli veriler sağlayabilir. İyi planlanmış eğitimler sayesinde zorbalık yapma ve mağdur olma koşullarının neredeyse ortadan kalkmasına (Garaigordobil ve Martínez-Valderrey, 2018; Leung vd., 2019) yol açarak pozitif sosyal davranışların, öz saygının ve empatinin gelişmesine katkı sağlanacaktır (Garaigordobil ve Martínez-Valderrey, 2018; Tozzo vd., 2022). Ailelerin çocuklarıyla güçlü iletişim kurmalarına ve bu doğrultuda risklerin azaltılmasına olanak tanıyacaktır (Mesch, 2009). Okullardaki çeşitli etkinlikler, programlar ve kampanyalarla bu süreçler desteklenebilecektir (Hassan ve Rahmatullah, 2022; Watts vd., 2017).

Tüm bu gerekçelerle paydaşlarla birlikte siber zorbalığa dair farkındalık eğitimlerinin yapılandırılması elzem görülmektedir. Böylelikle çok yönlü, zengin, kapsayıcı ve faydalı bir süreç işe koşulabilecektir. Bu doğrultuda çalışma dâhilinde öğretmen adaylarının ortaya koydukları alt temalar dikkate alınarak "teşhis ve müdahale", "bilgilendirme ve farkındalık" ile "takip ve gözlem" başlıkları temel alınarak bir çerçeve ortaya konulabilir.

4.2. Sınırlılıklar

Araştırma zengin bir nitel veri seti içermesine rağmen bazı sınırlılıklara sahiptir. Çalışmaya katılan öğretmen adayları Türkiye'de yaşamaktadır. Bu nedenle çalışmamız evrensel bir çıkarım yapmak için bazı sınırlılıklara sahiptir ve sonuçlar yalnızca katılımcı grupların mevcut durumunu yansıtarak fikir yürütmeye izin vermektedir. Görüşme için hazırlanan senaryo sayısı çalışma için bir sınırlılık gibi görünse de öğretmen adaylarının standartlaştırılmış yaklaşımları incelendiğinde bir sınırlılık olmadığı söylenebilir. Görüşleri incelemek için sadece zorbalıkla ilgili uç vaka örneklerine ihtiyaç duyulabilir. Çalışma derinlemesine görüş analizine olanak sağlamaktadır. Ancak nicel verilerle desteklenmesi ya da ilişkisel modellerle öğretmen adaylarının farklı demografik özelliklerine göre yaklaşımların farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi de farklı/önemli bulgular ortaya çıkarabilir. Bununla birlikte çalışmada bahsi geçen paydaşlar olarak öğrenci, aile, öğretmen, okul yöneticileri ile de görüşmelerin gerçekleştirilmesi siber zorbalığa dair kapsamlı görüşlerin ortaya konması bağlamında etkili olacaktır. Ancak bu çalışmada yalnızca öğretmen adayları ile süreç gerçekleştirilmiştir.

4.3. Öneriler

Çalışma kapsamında elde edilen bulgulara bakıldığında "mağdur", "zorba" ve "okul ve sınıf" bağlamında ortaya çıkan temalarda "teşhis ve müdahale", "bilgilendirme ve farkındalık" ile "takip ve gözlem" alt temalarının vurgulandığı görülmektedir. Öğrenci, aile, öğretmen, öğretmen adayı, okul yöneticileri ve sosyal hizmet uzmanlarınca kapsamlı görüşler alınarak belirlenen alt temalar doğrultusunda eğitsel süreçlerin yapılandırılmasına dair çalışmalara ihtiyaç olduğu ortadadır. Ancak alanyazın da incelendiğinde bu kapsamda bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Dolayısıyla ulusal bağlamda etkili bir eğitim programının

yapılması adına çalışmaların yapılması önerilmektedir. İlerleyen aşamalarda da toplumsal farkındalığın artırılması adına farklı kurum ve kuruluşlarla işbirlikli çalışmaların yürütülmesi kıymetli olacaktır.

4.4. Sonuç

Çalışma, öğretmen adaylarının mevcut siber zorbalık senaryoları üzerinden ortaya koydukları çözüm önerilerinin tematik analizle detaylı incelenerek raporlanması ve bu sonuçların öğretmen adaylarının farkındalık durumlarını yansıtmaları bakımından değerlidir. Katılımcı sayısının yüksek olması, veri doygunluğunun ve güvenilirliğinin güçlü olması dolayısıyla, çalışma kapsamında ortaya çıkan temalar, yapılacak yeni çalışmalara güçlü bir kaynak olma niteliği taşımaktadır.

Kaynakça/Reference

- Aboujaoude, E., Savage, M., Starcevic, V., & Salame, W. (2015). Cyberbullying: review of an old problem gone viral. *The Journal of Adolescent Health: Official Publication of the Society for Adolescent Medicine*, 57(1), 10-8. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2015.04.011>.
- Albert, L. (2011). *Awareness Before Action: Addressing Cyberbullying via Educating the Educators* (Doctoral dissertation, Concordia University).
- Aydın, İ., & Arslan, K. (2021). Son sınıf öğretmen adaylarının siber zorbalık farkındalık düzeylerinin incelenmesi: Buca Eğitim Fakültesi örneği. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(2), 295-314. <https://doi.org/10.33400/kuje.913253>
- Alhojailan, M. I. (2012). Thematic analysis: A critical review of its process and evaluation. *West East Journal of Social Sciences*, 1(1), 39-47.
- Baldry, A., Sorrentino, A., & Farrington, D. (2019). Cyberbullying and cybervictimization versus parental supervision, monitoring and control of adolescents' online activities. *Children and Youth Services Review*. <https://doi.org/10.1016/J.CHILDYOUTH.2018.11.058>.
- Bauman, S., Toomey, R. B., & Walker, J. L. (2013). Associations among bullying, cyberbullying, and suicide in high school students. *Journal of Adolescence*, 36(2), 341-350. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2012.12.001>
- Beringer, A. (2011). *Teacher's perceptions and awareness of cyberbullying among middle school students* (Doctoral dissertation).
- Boyatzis, R. E. (1998). *Transforming qualitative information: Thematic analysis and code development*. SAGE.
- Brailovskaia, J., Diez, S., & Margraf, J. (2023). Relationship Between Cyberbullying, Positive Mental Health, Stress Symptoms and Teachers' Cybercompetence. *Journal of School Violence*, 22, 569 - 580. <https://doi.org/10.1080/15388220.2023.2249824>.
- Bran, C. (2017). In-service and pre-service teachers' perception on cyberbulling. *Journal Plus Education*, 19, 238-248. <https://doi.org/10.24250/jpe/1/2018/cnb>.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
- Brewer, G., & Kerslake, J. (2015). Cyberbullying, self-esteem, empathy and loneliness. *Computers in Human Behavior*, 48, 255-260. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.01.073>
- Buelga, S., Martínez-Ferrer, B., & Cava, M. J. (2017). Differences in family climate and family communication among cyberbullies, cybervictims, and cyber bully-victims in adolescents. *Computers in Human Behavior*, 76, 164-173. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2017.07.017>
- Cassidy, W., Brown, K., & Jackson, M. (2012). 'Under the radar': Educators and cyberbullying in schools. *School Psychology International*, 33, 520 - 532. <https://doi.org/10.1177/0143034312445245>.
- Carvalho, M., Branquinho, C., & de Matos, M. G. (2021). Cyberbullying and bullying: Impact on psychological symptoms and well-being. *Child Indicators Research*, 14(1), 435-452. <https://doi.org/10.1007/s12187-020-09756-2>
- Chun, J., Lee, J., Kim, J., & Lee, S. (2020). An international systematic review of cyberbullying measurements. *Computers in Human Behavior*, 113, 1-12. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2020.106485>
- Cioppa, V., O'Neil, A., & Craig, W. (2015). Learning from traditional bullying interventions: A review of research on cyberbullying and best practice. *Aggression and Violent Behavior*, 23, 61-68. <https://doi.org/10.1016/J.AVB.2015.05.009>.
- Cosma, A., Walsh, S. D., Chester, K. L., Callaghan, M., Molcho, M., Craig, W., & Pickett, W. (2020). Bullying victimization: time trends and the overlap between traditional and cyberbullying across countries in Europe and North America. *International Journal of Public Health*, 65(1), 75-85. <https://doi.org/10.1007/s00038-019-01320-2>
- Çelik, Ç. B., Hacıoğlu, S., & Terzi, H. (2023). İnsani değer yönelimli siber zorbalık psiko-eğitim programının etkililiğinin sınanması. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 21(46), 347-375. <https://doi.org/10.34234/ded.1295628>

- Doty, J. L., Gower, A. L., Sieving, R. E., Plowman, S. L., & McMorris, B. J. (2018). Cyberbullying victimization and perpetration, connectedness, and monitoring of online activities: Protection from parental figures. *Social Sciences*, 7(12), 265. <https://doi.org/10.3390/socsci7120265>
- Eden, S., Heiman, T., & Olenik-Shemesh, D. (2013). Teachers' perceptions, beliefs and concerns about cyberbullying. *British Journal of Educational Technology*, 44(6), 1036-1052. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8535.2012.01363.x>
- Elledge, L., Williford, A., Boulton, A., DePaolis, K., Little, T., & Salmivalli, C. (2013). Individual and contextual predictors of cyberbullying: the influence of children's provictim attitudes and teachers' ability to intervene. *Journal of Youth and Adolescence*, 42, 698 - 710. <https://doi.org/10.1007/s10964-013-9920-x>
- Elsaesser, C., Russell, B., Ohannessian, C. M., & Patton, D. (2017). Parenting in a digital age: A review of parents' role in preventing adolescent cyberbullying. *Aggression and Violent Behavior*, 35, 62-72. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2017.06.004>
- Flôres, F., Visentini, D., Faraj, S., & Siqueira, A. (2022). Cyberbullying in the school context: teachers' perceptions. *Psicologia Escolar e Educacional*. <https://doi.org/10.1590/2175-35392022226330t>
- Fredrick, S. S., Coyle, S., & King, J. A. (2022). Middle and high school teachers' perceptions of cyberbullying prevention and digital citizenship. *Psychology in the Schools*, 60(6), 1958-1978. <https://doi.org/10.1002/pits.22844>
- Gaffney, H., Farrington, D., Espelage, D., & Ttofi, M. (2019). Are cyberbullying intervention and prevention programs effective? A systematic and meta-analytical review. *Aggression and Violent Behavior*. <https://doi.org/10.1016/j.AVB.2018.07.002>
- Garaigordobil, M., & Martínez-Valderrey, V. (2018). Technological Resources to Prevent Cyberbullying During Adolescence: The Cyberprogram 2.0 Program and the Cooperative Cybereduca 2.0 Videogame. *Frontiers in Psychology*, 9. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.00745>
- Grading, P., Yanagida, T., Strohmeier, D., & Spiel, C. (2015). Prevention of cyberbullying and cyber victimization: Evaluation of the ViSC Social Competence Program. *Journal of School Violence*, 14(1), 87-110. <https://doi.org/10.1080/15388220.2014.963231>
- Green, V., Johnston, M., Mattioni, L., Prior, T., Harcourt, S., & Lynch, T. (2017). Who is responsible for addressing cyberbullying? Perspectives from teachers and senior managers. *International Journal of School & Educational Psychology*, 5, 100 - 114. <https://doi.org/10.1080/21683603.2016.1194240>
- Guarini, A., Menin, D., Menabò, L., & Brighi, A. (2019). RPC teacher-based program for improving coping strategies to deal with cyberbullying. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16. <https://doi.org/10.3390/ijerph16060948>
- Hassan, R., & Rahmatullah, B. (2022). Systematic review of students' awareness on cyberbullying at high school level of education. *Insight: Jurnal Ilmiah Psikologi*. <https://doi.org/10.26486/psikologi.v24i1.1978>
- Helfrich, E., Doty, J., Su, Y., Yourell, J., & Gabrielli, J. (2020). Parental views on preventing and minimizing negative effects of cyberbullying. *Children and Youth Services Review*, 118, 105377. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.105377>
- Hellfeldt, K., López-Romero, L., & Andershed, H. (2019). Cyberbullying and psychological well-being in young adolescence: the potential protective mediation effects of social support from family, friends, and teachers. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17, 1-16. <https://doi.org/10.3390/ijerph17010045>
- Hsu, S. (2010). Developing a scale for teacher integration of information and communication technology in grades 1-9. *Journal of Computer Assisted Learning*, 26(3), 175-189. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2729.2010.00348.x>
- Huang, Y. Y., & Chou, C. (2013). Revisiting cyberbullying: Perspectives from Taiwanese teachers. *Computers & Education*, 63, 227-239.1. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2012.11.023>

- Huang, Y., Espelage, D. L., Polanin, J. R., & Hong, J. S. (2019). A meta-analytic review of school-based anti-bullying programs with a parent component. *International Journal of Bullying Prevention*, 1(1), 32-44. <https://doi.org/10.1007/s42380-018-0002-1>
- Hutson, E., Kelly, S., & Militello, L. (2017). Systematic review of cyberbullying interventions for youth and parents with implications for evidence-based practice. *Worldviews on Evidence-Based Nursing*, 15, 72–79. <https://doi.org/10.1111/wvn.12257>.
- Hymel, S., & Swearer, S. M. (2015). Four decades of research on school bullying: An introduction. *American Psychologist*, 70(4), 293. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/a0038928>
- International Society for Technology in Education (ISTE) (2008). Essential conditions: Necessary conditions to effectively leverage technology for learning. <https://www.iste.org/standards/for-educators>
- Karakuş, S. & Turan, S. G. (2022). Yetişkinlerin siber zorbalık davranışları ile dijital vatandaşlık becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 48, 409-427. <https://doi.org/10.30794/pausbed.983075>
- Kim, J., Walsh, E., Pike, K., & Thompson, E. A. (2020). Cyberbullying and victimization and youth suicide risk: the buffering effects of school connectedness. *The Journal of School Nursing*, 36(4), 251-257. <https://doi.org/10.1177/1059840518824395>
- Kopecký, K., & Sztokowski, R. (2017). Cyberbullying, cyber aggression and their impact on the victim - The teacher. *Telematics Informatics*, 34, 506-517. <https://doi.org/10.1016/j.tele.2016.08.014>.
- Kowalski, R., Giumetti, G., Schroeder, A., & Lattanner, M. (2014). Bullying in the digital age: a critical review and meta-analysis of cyberbullying research among youth. *Psychological Bulletin*, 140(4), 1073-137. <https://doi.org/10.1037/a0035618>.
- Kyriacou, C., & Zuin, A. (2016). Cyberbullying of teachers by students on YouTube: challenging the image of teacher authority in the digital age. *Research Papers in Education*, 31, 255 - 273. <https://doi.org/10.1080/02671522.2015.1037337>.
- Levent, F., & Taçgın, Z. (2017). Examining cyberbullying tendency and multidimensional perceived social support status of teacher candidates. *Turkish Online Journal of Educational Technology*, 16, 37-46.
- Leung, A., Wong, N., & Farver, J. (2019). Testing the Effectiveness of an E-Course to Combat Cyberbullying. *Cyberpsychology, behavior and social networking*, 22, 9, 569-577. <https://doi.org/10.1089/cyber.2018.0609>.
- Li, Q. (2007). Bullying in the new playground: research into cyber-bullying and cyber- victimization. *Australasian Journal of Educational Technology*, 23, 4, 435–454. <https://doi.org/10.14742/ajet.1245>
- Li, Q. (2009). Cyberbullying in schools: An examination of preservice teachers' perception. *Canadian Journal of Learning and Technology/La revue Canadienne de l'apprentissage et de la Technologie*, 34(2).
- Livingstone, S., Stoilova, M., & Kelly, A. (2016). Cyberbullying: incidence, trends and consequences. *Ending The Torment: Tackling Bullying From The Schoolyard to Cyberspace*, 115-120.
- Macaulay, P. J., Betts, L. R., Stiller, J., & Kellezi, B. (2018). Perceptions and responses towards cyberbullying: A systematic review of teachers in the education system. *Aggression and Violent Behavior*, 43, 1-12. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2018.08.004>
- Machackova, H. (2020) Bystander reactions to cyberbullying and cyberaggression: individual, contextual, and social factors. *Curr Opin Psychol*, 36, 134-136. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2020.06.003>
- Mason, K. L. (2008). Cyberbullying: A preliminary assessment for school personnel. *Psychology in the Schools*, 45(4), 323-348. <https://doi.org/10.1002/pits.20301>
- Mesch, G. S. (2009). Parental mediation, online activities, and cyberbullying. *Cyberpsychology & Behavior*, 12(4), 387-393. <https://doi.org/10.1089/cpb.2009.0068>
- Nagar, P. M., & Talwar, V. (2023). The role of teacher support in increasing youths' intentions to disclose cyberbullying experiences to teachers. *Computers & Education*, 207, 104922. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2023.104922>
- Offrey, L. D., & Rinaldi, C. M. (2017). Parent-child communication and adolescents' problem-solving strategies in hypothetical bullying situations. *International Journal of Adolescence and Youth*, 22(3), 251-267. <https://doi.org/10.1080/02673843.2014.884006>

- Olweus, D. (1973). *Hackkycklingar och översittare: Forskning om skolmobbing*.
- Paat, Y. F., & Markham, C. (2021). Digital crime, trauma, and abuse: Internet safety and cyber risks for adolescents and emerging adults in the 21st century. *Social Work in Mental Health*, 19(1), 18-40. <https://doi.org/10.1080/15332985.2020.1845281>
- Patton, M. Q. (2014). Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri (3. Baskı). Çev. Ed. M. Bütün & SB Demir. Ankara: Pegem Akademi.
- Pereira, N., Ferreira, P., Simão, A., Cardoso, A., Barros, A., Marques-Pinto, A., Ferreira, A., Primor, A., & Carvalhal, S. (2022). "It is typical of teenagers": when teachers morally disengage from cyberbullying. *The Spanish Journal of Psychology*, 25. <https://doi.org/10.1017/SJP.2022.27>.
- Pergolizzi, F., Richmond, D., Macario, S., Gan, Z., Richmond, C., & Macario, E. (2009). Bullying in middle schools: Results from a four-school survey. *Journal of School Violence*, 8(3), 264-279. <https://doi.org/10.1080/15388220902910839>
- Popović-Čitić, B., Djurić, S., & Cvetković, V. (2011). The prevalence of cyberbullying among adolescents: A case study of middle schools in Serbia. *School Psychology International*, 32(4), 412-424. <https://doi.org/10.1177/0143034311401700>
- Rajbhandari, J., & Rana, K. (2023). Cyberbullying on social media: An analysis of teachers' unheard voices and coping strategies in Nepal. *International Journal of Bullying Prevention*, 5(2), 95-107. <https://doi.org/10.1007/s42380-022-00121-1>
- Ryan, T., & Kariuki, M. (2011). A two year comparative analysis of cyberbullying perceptions of Canadian (Ontario) preservice educators. *Journal of the Research Center for Educational Technology*, 7(2), 100-11.
- Sabella, R.A., Patchin, J.W., & Hinduja, S. (2013). Cyberbullying myths and realities. *Computers in Human Behaviour*, 29, 2703-2711. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2013.06.040>
- Salem, A., Al-Huwailah, A., Abdelsattar, M., Al-Hamdan, N., Derar, E., Alazmi, S., Al-Diyar, M., & Griffiths, M. (2023). Empathic skills training as a means of reducing cyberbullying among adolescents: an empirical evaluation. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20. <https://doi.org/10.3390/ijerph20031846>.
- Sarışık, S., Aydoğdu, M., Yamak, C., Dönmez, E., & Kahya, İ. (2022). Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalığa maruz kalma durumlarını etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Muallim Rıfat Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 190-202.
- Shariff, S. (2005). Cyber-dilemmas in the new millennium: school obligations to provide student safety in avirtual school environment. *Mcgill Journal of Education*, 40, 3, 53-65.
- Sharples, M., Graber, R., Harrison, C., & Logan, K. (2009). E-safety and Web 2.0 for children aged 11-16. *Journal of Computer Assisted Learning*, 25(1), 70-84. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2729.2008.00304.x>
- Siu, K. C. (2005). Pre-service teachers' attitudes about school bullying: A new perspective. *Library and Archives Canada*.
- Slonje, R., Smith, P. K., & Frisén, A. (2013). The nature of cyberbullying, and strategies for prevention. *Computers in Human Behavior*, 29(1), 26-32. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2012.05.024>
- Smith, P. K., Cowie, H., Olafsson, R. F., & Liefhoghe, A. P. (2002). Definitions of bullying: A comparison of terms used, and age and gender differences, in a Fourteen-Country international comparison. *Child Development*, 73(4), 1119-1133. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00461>
- Smith, P. K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S., & Tippett, N. (2008). Cyberbullying: Its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49, 376-385. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2007.01846.x>
- Spears, B., Slee, P., Owens, L., & Johnson, B. (2009). Behind the scenes and screens: Insights into the human dimension of covert and cyberbullying. *Zeitschrift für Psychologie/Journal of Psychology*, 217(4), 189. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1027/0044-3409.217.4.189>
- Staksrud, E. & Livingstone, S. (2009). Children and online risk: powerless victims or resourceful participants? *Information, Communication & Society*, 12, 3, 364-387. <https://doi.org/10.1080/13691180802635455>

- Styron Jr, R. A., Bonner, J. L., Styron, J. L., Bridgeforth, J., & Martin, C. (2016). Are Teacher and Principal Candidates Prepared to Address Student Cyberbullying?. *Journal of At-Risk Issues*, 19(1), 19-28.
- Tanrikulu, I. (2017). Cyberbullying prevention and intervention programs in schools: A systematic review. *School Psychology International*, 39, 74 - 91. <https://doi.org/10.1177/0143034317745721>.
- Thompson, R. (2021). Teachers and cyberbullying: Interventions, workarounds and frustrations. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 50, 187 - 201. <https://doi.org/10.1080/1359866X.2021.1895967>.
- Tozzo, P., Cuman, O., Moratto, E., & Caenazzo, L. (2022). Family and Educational Strategies for Cyberbullying Prevention: A Systematic Review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19. <https://doi.org/10.3390/ijerph191610452>.
- Ttofi, M. M., & Farrington, D. P. (2011). Effectiveness of school-based programs to reduce bullying: A systematic and meta-analytic review. *Journal of Experimental Criminology*, 7(1), 27-56. <https://doi.org/10.1007/s11292-010-9109-1>
- Ttofi, M. M., Farrington, D. P., Lösel, F., & Loeber, R. (2011). Do the victims of school bullies tend to become depressed later in life? A systematic review and meta-analysis of longitudinal studies. *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*.
- Ttofi, M. M., Farrington, D. P., Lösel, F., Crago, R. V., & Theodorakis, N. (2016). School bullying and drug use later in life: A meta-analytic investigation. *School Psychology Quarterly*, 31(1), 8.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2022. Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2022. <https://data.tuik.gov.tr/>
- Tzani-Pepelasi, C., Ioannou, M., Synnott, J., & Ashton, S. (2018). Comparing factors related to school-bullying and cyber-bullying. *Crime Psychology Review*, 4, 1–25.
- Vranjes, I., Baillien, E., Vandebosch, H., Erreygers, S., & De Witte, H. (2017). The dark side of working online: Towards a definition and an Emotion Reaction model of workplace cyberbullying. *Computers in Human Behavior*, 69, 324-334.
- Wachs, S., Wright, M. F., & Vazsonyi, A. T. (2019). Understanding the overlap between cyberbullying and cyberhate perpetration: Moderating effects of toxic online disinhibition. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 29(3), 179-188. <https://doi.org/10.1002/cbm.2116>
- Watts, L., Wagner, J., Velasquez, B., & Behrens, P. (2017). Cyberbullying in higher education: A literature review. *Comput. Hum. Behav.*, 69, 268-274. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.12.038>.
- Willard, N. (2007). Educator's guide to cyberbullying and cyberthreats. https://cdn.ymaws.com/www.safestates.org/resource/resmgr/imported/educator_sguide.pdf.
- Wisniewski, P., Jia, H., Xu, H., Rosson, M. B., & Carroll, J. M. (2015, February). "Preventative" vs. "Reactive" How Parental Mediation Influences Teens' Social Media Privacy Behaviors. In *Proceedings of the 18th ACM conference on computer supported cooperative work & social computing* (pp. 302-316).
- Yaman, F., Çubukçu, P. A., Küçükali, M., & Kabakçı Yurdakul, I. (2020). Ortaokul ve lise öğrencilerinin sosyal medya kullanımı ve dijital oyun oynama durumları. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 160-174.
- Ybarra, M. L., & Mitchell, J. K. (2004). Online aggressor/targets, aggressors and targets: A comparison of associated youth characteristics. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45, 1308–1316. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2004.00328.x>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yot-Domínguez, C., Franco, M., & Hueros, A. (2019). Trainee teachers' perceptions on cyberbullying in educational contexts. *Social Sciences*. <https://doi.org/10.3390/SOCSCI8010021>.

EXTENDED ABSTRACT

1. INTRODUCTION

With the rapid and widespread development of the cyber world, children of all age groups are encouraged to use this technology. However, this also leaves them vulnerable to cyberbullying (Livingstone et al., 2016). Children may also not realize that they are cyber victims or bullies. It is important to raise awareness in order to prevent this risk. For this reason, teachers have an important role in raising their students' awareness about cyber security (Popović-Ćitić et al., 2011). Directing students to act consciously and ethically about cyberbullying will affect the behavior of a society. However, it is also stated that teachers are undecided about what steps to take in this regard due to the gap in the processes carried out to prevent cyberbullying in schools (Shariff, 2005). Mason (2008) revealed that teachers do not have full knowledge about the dimensions of bullying in the digital environment. For this reason, determining teachers' perspectives, knowledge and awareness about cyberbullying is important both in terms of prevention initiatives and in shedding light on future research (Volk et al., 2017). Based on all these reasons, this research focuses on how prospective teachers, who have not yet started their professional lives, produce solutions to different cyberbullying scenarios they may encounter.

2. METHOD

The aim of the research is to examine the solution suggestions offered by prospective teachers for case studies involving various cyber bullying scenarios. In this regard, case study was determined as the research design. 37 prospective teachers participated in the research. Scenarios (case studies) were created for the prospective teachers who participated in the research, focusing on a secondary school student who was exposed to digital bullying. The cyberbullying problem mentioned in the scenarios is an example of possible situations that prospective teachers may encounter in the classroom in their professional lives. In this regard, a semi-structured interview form was prepared for the participants to put forward their solution suggestions for the relevant problem. Opinions and suggestions were received from field experts to examine the suitability of the scenarios and interview form. In this context, a criterion form was created for expert analysis of the scenario. In the criterion form, it was requested to score each item from 1 to 5, from "not at all suitable" to "completely suitable", and to write suggestions for each criterion. All arrangements of the experts were reviewed by the researchers and the scenarios were given their final shape. All prospective teachers who participated in the research presented their solution suggestions within the scope of the semi-structured interview forms sent to them. The data collected from the participants were analyzed with thematic analysis suggested.

3. FINDINGS, DISCUSSION AND RESULTS

When the data obtained from the opinions of the prospective teachers were examined, 17 codes emerged and it was seen that these codes were collected under three main themes. These were determined as bullying, victimization and school/class. When the theme of bullying is examined, it is seen that it includes codes such as awareness that bullying is an element of crime and what its consequences may be, awareness of how to get help from authorized people and institutions, understanding the victim against bullying, and teaching good and correct behaviors. In this regard, there are four sub-themes under the theme of bullying. These; (1) diagnosis and intervention, (2) knowledge and awareness, (3) empathy, apology and compensation, (4) follow-up and observation. When the theme of victimization is examined, it is seen that codes such as receiving support from the guidance service, social media restriction, teacher support, peer support, and strengthening family communication emerge. In line with the relevant codes, there are four sub-themes under the theme of victimization. These; (1) information and awareness, (2) diagnosis, intervention and support, (3) communication, (4) follow-up and observation. Some codes within the school and classroom theme are; These include informative seminars for students and parents about cyber

bullying, informing parents about safe internet and child profile use, informing students about ethics and cyber ethics, and guidance service support. In line with these codes, the subthemes under the school and classroom theme are (1) knowledge and awareness, (2) activities, (3) follow-up and observation.

Administrators and policy makers should consider at what points prospective teachers should be supported based on their awareness and approach to cyberbullying. Prospective teachers, who are adults themselves, need to be able to protect themselves against this danger and, in line with these measures, to shed light on children, who are the adults of the future, as pioneer generations. Undoubtedly, even for all these reasons, it is clearly understood that teachers have a critical role. With this role of teachers in taking precautions against cyberbullying, it will be possible to protect society from possible risks it may face in the future. In addition to understanding how good the awareness of prospective teachers is with this research; It is also seen that they need support and cooperation. The results obtained within the scope of the research will guide the steps to be taken to raise the awareness of prospective teachers and meet their needs.

It is recommended that more attention be paid to the issue of cyberbullying, especially in undergraduate education, and that research be carried out and necessary planning be made to increase the awareness of prospective teachers. It is clear that this is quite remarkable when considering the future professional roles of prospective teachers. In addition, it is important to produce and encourage interactive educational content containing examples of cyberbullying, not only for prospective teachers but also for all students studying in higher education. Stakeholders with the knowledge and authority to prevent cyberbullying by ensuring interdisciplinary cooperation must contribute to the process. In this regard, planning the training in communication with different institutions and organizations will ensure that the process is carried out more effectively and efficiently. Similarly, it will be effective to work with university students in process planning, benefit from their observations and experiences, and offer solutions based on real-life examples.

ARAŞTIRMANIN ETİK İZNİ

Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması gerektiği belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik kurul izin bilgileri

Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı: Fırat Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu

Etik değerlendirme kararının tarihi: 17.08.2023

Etik değerlendirme belgesi sayı numarası: 2023/15

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Araştırmacıların her birinin mevcut araştırmaya katkısı yüzde ve iş bölümü bağlamında aşağıda yer aldığı gibidir.

Yazar 1: Araştırmanın tasarlanması, alanyazın incelemeleri, raporlaştırma (%34)

Yazar 2: Veri analizi, raporlaştırma (%33)

Yazar 3: Yöntem yazımı, raporlaştırma (%33)

DESTEK ve TEŞEKKÜR BEYANI

Kasım 2024'te Öğretmenler Günü haftasında kabul edilen ve son düzenlemelerini gerçekleştirdiğimiz bu çalışmamızı başta başöğretmenimiz Mustafa Kemal ATATÜRK olmak üzere, tüm şehit ve gazi öğretmenlerimize, Cumhuriyetimiz'in ilk yıllarından bu yana kendini yetiştiren nesillere adanmış tüm öğretmenlerimize ithaf ediyor; saygılarımızı ve şükranlarımızı sunuyoruz.

ÇATIŞMA BEYANI

Araştırmada herhangi bir çıkar çatışması yoktur.